

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-36>

УДК 658+502

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТІВ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

INFLUENTIAL FACTORS ON BALANCED ENTERPRISE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF CIRCULAR ECONOMY PRIORITIES

Георгіаді Неллі Георгіївна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8348-5458>

Гетманов Сергій Валентинович

аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5421-5110>

Heorhiadi Nelli, Getmanov Sergii

Lviv Polytechnic National Univesity

Стаття присвячена аналізуванню факторів, що впливають на збалансований розвиток підприємств у контексті циркулярної економіки. Обґрунтовано, що ці фактори взаємопов'язані та спільно сприяють формуванню основ циркулярної економіки, де ключовим є не тільки економічний успіх, але й відповідальність перед суспільством та довкіллям. На прикладі зазначених компаній аргументовано, що інтеграція сталості у виробництво, інновації, екологічні ініціативи, соціальна відповідальність, а також відповідність до регулятивних стандартів, є не лише добровільною етикою, але й стратегічною необхідністю для досягнення довгострокового успіху. Сучасним підприємствам критично важливо враховувати ці фактори для забезпечення своєї конкурентоспроможності та сталого майбутнього в контексті їхньої бізнес-моделі. Це не тільки сприятиме збереженню навколишнього середовища та соціальному благу, але й забезпечуватиме конкурентну перевагу та стійке майбутнє для підприємства.

Ключові слова: підприємство, збалансований розвиток, фактори, вплив, циркулярна економіка.

The article is dedicated to analyzing the factors influencing balanced enterprise development. In the context of a circular economy aimed at waste minimization and maximal resource utilization, understanding these factors is crucial for forming effective entrepreneurial strategies that take into account not only economic benefits but also environmental sustainability and social responsibility. These factors include: resource efficiency, innovation in business processes and technologies, environmentally conscious waste management, supply chain interaction, material reuse and recycling, product design sustainability, green marketing, corporate social responsibility, regulatory and political environment. Through the lens of global and local examples, including companies from France, the United Kingdom, the United States, Canada, and Ukraine, it is demonstrated that resource efficiency, innovation in processes and technologies, environmentally conscious waste management, supply chain interaction, material reuse and recycling, product design sustainability, adoption of green marketing, corporate social responsibility, and the regulatory and political environment directly impact sustainable business development. It is argued that these factors are interconnected and collectively contribute to the formation of the foundations of a circular economy, where not only economic success but also responsibility towards society and the environment are paramount. Through the examples of the mentioned companies, it is argued that integrating sustainability into production, innovation, environmental initiatives, social responsibility, as well as compliance with regulatory standards, is not only voluntary ethics but also a strategic necessity for achieving long-term success. It is critically important for modern enterprises to consider these factors to ensure their competitiveness and sustainable future within the context of their business model. This will not only contribute to environmental preservation and social welfare but also provide a competitive advantage and a sustainable future for the enterprise. Thus, sustainability and circularity in the economy cease to be an alternative but become an integral part of modern business practice.

Keywords: enterprise, balanced development, factors, influence, circular economy.

Постановка проблеми. Дослідження факторів, що впливають на збалансований розвиток підприємств є важливим з огляду на сучасні виклики сталого розвитку та ефективного управління природними ресурсами. У контексті циркулярної економіки, яка спрямована на мінімізацію відходів і максимальне використання ресурсів, розуміння цих факторів є ключовим для формування ефективних стратегій підприємництва, які враховують не тільки економічні вигоди, але й екологічну стійкість та соціальну відповідальність. З теоретичної точки зору, таке дослідження дозволяє поглибити розуміння взаємозв'язку між економічними процесами та екологічною стійкістю. Воно сприяє розвитку теорій управління підприємством, маркетингу та екологічного менеджменту, надаючи наукове обґрунтування для інтеграції принципів циркулярної економіки у бізнес-процеси. З практичного боку, результати такого дослідження можуть бути використані підприємствами для вдосконалення своєї стратегії та операцій через ідентифікацію ключових аспектів управління ресурсами, впровадження інноваційних підходів до переробки та повторного використання матеріалів, а також розробку нових бізнес-моделей, заснованих на принципах сталості та замкнутого циклу. Дослідження факторів, що впливають на збалансований розвиток підприємств у рамках циркулярної економіки, сприяє формуванню глибшого розуміння важливості інтеграції принципів сталості у бізнес-процеси та надає підприємствам практичні інструменти для досягнення екологічної та соціальної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різних наукових працях досліджуються проблеми збалансованого розвитку. За дослідженнями Н. Муциньської категорія «збалансований розвиток» «...ширша у змістовому наповненні, ніж дефініції «системний», «комплексний», «сталий», які у науці часто ототожнюють із «збалансований» [5]. А. Боровий трактує його як «...сукупність правил, відповідність яким забезпечить подальший розвиток майбутніх поколінь щодо поваги до навколишнього середовища ... успішне дотримання цілей сталого розвитку на підприємстві дасть змогу забезпечити формування довгострокової конкурентоспроможності та мінімізує потенційні ризики ...» [1]. Т. Вецко слушно вказує на те, що «...основною сталого розвитку підприємств є поєднання трьох складових: економічної, соціальної та екологічної ...» [2]. За дослідженнями А. Гречко і О. Очеретяної

«...сталий розвиток підприємства передбачає як економічну рівновагу, так і можливість переходити в нові стани, тобто розвиватися...» [3]. С. Лихолат і Л. Семенюк відзначають, що «...циркулярна економіка формує нові можливості для створення багатства та добробуту, розвитку промисловості, а також є головним двигуном для досягнення цілей сталого розвитку суспільства...» [4]. На засадах узагальнення думок науковців є підстави стверджувати, що взаємодія між усіма компонентами системи збалансованого розвитку базується на таких спільних цінностях, як забезпечення балансу між економічними, екологічними та соціальними аспектами, захист природи та здоров'я людини, підвищення якості життя та забезпечення стабільності суб'єктів господарювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У науковій літературі не повною мірою розкрито сутність факторів впливу на збалансований розвиток підприємств у контексті пріоритетів циркулярної економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідити вплив різноманітних факторів на збалансований розвиток підприємств у контексті пріоритетів циркулярної економіки

Виклад основного матеріалу дослідження. Виконані дослідження дозволили виокремити дев'ять факторів, які впливають на збалансований розвиток підприємств у контексті пріоритетів циркулярної економіки. Розглянемо детально кожен з них.

1. Ефективність використання ресурсів є ключовим фактором, що впливає на збалансований розвиток підприємств в контексті циркулярної економіки, і це підтверджується діяльністю багатьох відомих компаній. Наприклад, компанія Tesla в секторі виробництва електромобілів фокусується на оптимізації використання енергії та матеріалів, що забезпечує не лише зниження витрат, але й мінімізацію впливу на навколишнє середовище. Їх підхід до рециклінгу батарей від автомобілів демонструє, як ефективно управління ресурсами сприяє створенню більш стійких виробничих процесів. Іншим прикладом є ІКЕА, яка інтегрувала принципи циркулярної економіки у своє виробництво, зосередившись на використанні відновлюваних і перероблених матеріалів. Це не тільки зменшує залежність від первинних ресурсів, але й підсилює їхню ринкову позицію як екологічно відповідальної компанії. Їх здатність зменшувати відходи і

максимізувати використання ресурсів є важливим чинником у стійкому розвитку.

Українська компанія DTEK – найбільший енергетичний холдинг країни, який активно працює над підвищенням ефективності своїх енергетичних ресурсів. Інвестиції у відновлювані джерела енергії та модернізація обладнання демонструють їх прагнення до зменшення залежності від традиційних енергоресурсів і переходу до більш сталого виробництва. Ці приклади відомих компаній підтверджують, що ефективність використання ресурсів є не тільки важливою для зменшення екологічного впливу, але й сприяє економічному успіху та стійкому розвитку бізнесу.

2. Інновації у бізнес-процесах і технологіях відіграють критичну роль у збалансованому розвитку підприємств в контексті циркулярної економіки. Це важливо для підтримки сталого розвитку та впровадження ефективних, ресурсозберігаючих рішень. Про це свідчить діяльність компаній, які інтегрують інноваційні підходи у свої бізнес-моделі. Наприклад, компанія Apple є лідером у впровадженні інноваційних технологій, спрямованих на екологічну стійкість. Їх зусилля з переходу на використання відновлюваних джерел енергії у виробництві, а також розробка продуктів з вищим рівнем рециклованості підкреслюють значення інновацій у створенні збалансованого бізнес-середовища. Компанія Google також активно впроваджує інноваційні рішення для оптимізації енергоспоживання та зменшення вуглецевого сліду. Їх розробки в галузі штучного інтелекту для керування центрами обробки даних сприяють значному зниженню енергетичних витрат. Компанія Adidas впроваджує інновації у виробництві спортивного одягу, активно використовуючи перероблені матеріали та сприяючи циркулярній моделі використання ресурсів. Їх зусилля в розробці продуктів, які можна повністю переробити після використання, є важливим кроком у напрямку стійкого розвитку. Київстар – провідний оператор мобільного зв'язку в Україні, впроваджує інноваційні рішення для підвищення якості своїх послуг і зменшення впливу на довкілля. Це включає в себе впровадження цифрових технологій, які сприяють ефективності та скороченню паперового документообігу. Ці корпорації показують, як інновації можуть забезпечити більш ефективне використання ресурсів, зменшення відходів і впливу на довкілля, а також підвищення конкурентоспроможності на ринку.

3. Екологічно-свідоме управління відходами є також важливим фактором впливу на збалансованість розвитку підприємств в рамках циркулярної економіки. Багато провідних компаній свідчать про це своїми діями. Так, компанія Starbucks демонструє це через своє прагнення до мінімізації відходів, впроваджуючи програми переробки та повторного використання кавових відходів. Їхні ініціативи з переробки та компостування сприяють зменшенню обсягів відходів, відправлених на сміттєзвалища, і водночас створюють додаткову цінність з цих відходів. Компанія H&M, відома своїм роздрібним продажем одягу, також активно працює над екологічним управлінням відходами. Вони запровадили програму збору та переробки старого одягу, що сприяє зменшенню кількості текстильних відходів і підтримує ідею створення закритого циклу в модній індустрії. ІКЕА, з іншого боку, зосереджується на виробництві меблів з відновлюваних або перероблених матеріалів. Їхнє прагнення до створення продуктів, які можна легко розібрати і переробити на кінець їхнього життєвого циклу, є прикладом ефективного управління ресурсами та відходами. Компанія Dell впроваджує інновації у сфері переробки електронних відходів, забезпечуючи можливість повторного використання компонентів та матеріалів у своїх нових продуктах. Нова Пошта – лідер логістичного ринку України – впроваджує програми з переробки відходів та оптимізації логістичних процесів. Це допомагає компанії мінімізувати свій екологічний вплив і забезпечити більш сталу діяльність. Ці підприємства чітко демонструють, як екологічно-свідоме управління відходами є ключовим фактором збалансованого розвитку в контексті циркулярної економіки.

4. Взаємодія з ланцюгом поставок також відіграє вирішальну роль у збалансованому розвитку підприємств у контексті циркулярної економіки. Це можна побачити на прикладах азіатських та близькосхідних компаній. Наприклад, компанія Samsung Electronics з Південної Кореї впроваджує стратегію сталості в своїй ланцюжку поставок, співпрацюючи з постачальниками, які дотримуються екологічних стандартів та практик. Китайська компанія Alibaba, відома своїм електронним комерцією, також активно працює над оптимізацією своїх ланцюгів поставок, включаючи сталий розвиток як ключовий елемент. Їхні ініціативи, спрямовані на зменшення викидів вуглецю та використання екологічно чистих матеріалів у пакуванні, демонструють

важливість стійкого управління ланцюгом поставок. Roshen – одна з найбільших кондитерських корпорацій в Європі, працює над оптимізацією своїх ланцюгів поставок, забезпечуючи стійке постачання сировини. Ці бізнес-структури вказують на те, як інтеграція принципів циркулярної економіки у ланцюги поставок може підвищити ефективність, знизити витрати та покращити репутацію.

5. Повторне використання та рециклінг матеріалів є критичними факторами, які сприяють збалансованому розвитку підприємств у контексті пріоритетів циркулярної економіки, що демонструють приклади австралійських і новозеландських компаній. Так, австралійська компанія *Visy Industries*, яка спеціалізується на переробці та упаковці, є лідером у сфері інноваційних рішень для рециклінгу. Вони переробляють широкий спектр матеріалів, від паперу до пластику, сприяючи зменшенню відходів і підтримці сталого використання ресурсів. Новозеландська компанія *Fisher & Paykel*, виробник побутової техніки, також впроваджує екологічно стійкі практики, зокрема використовуючи перероблені та відновлювані матеріали у своїх продуктах. Ці компанії демонструють, що повторне використання та рециклінг матеріалів не тільки сприяють збереженню природних ресурсів та зменшенню відходів, але й відіграють ключову роль у забезпеченні сталого розвитку підприємств.

6. Стійкість продуктового дизайну відіграє ключову роль у збалансованому розвитку підприємств у контексті пріоритетів циркулярної економіки, що чітко відображається у практиках іспанських та португальських компаній. Наприклад, іспанська компанія *Mango*, відома своєю лінійкою модного одягу, активно інтегрує принципи сталості у свій продуктивний дизайн, використовуючи екологічно чисті матеріали та забезпечуючи триваліший цикл життя продуктів. Це показує, як продуманий дизайн може сприяти зменшенню відходів та підвищенню ефективності ресурсів. Португальська компанія *Corticeira Amorim*, яка є світовим лідером у виробництві пробкових виробів, використовує стійкі методи обробки пробки для створення екологічно чистих продуктів. Їх підхід до дизайну, який об'єднує інновації та екологічну стійкість, є прикладом того, як продуктивний дизайн може сприяти циркулярній економіці. Ще одним прикладом є іспанська компанія *Zara*, яка зосереджує увагу на створенні екологічно стійких колекцій. За допомогою використання переробле-

них та екологічно безпечних матеріалів у своєму дизайні, *Zara* демонструє, як можна досягти стійкості в модній індустрії. Український виробник меблів *Київмеблі* інтегрує принципи стійкості у дизайн своїх продуктів, використовуючи екологічно чисті матеріали та методи виробництва. Це сприяє зниженню впливу на довкілля та забезпеченню вищої якості меблів. Ці компанії демонструють, як через інтеграцію сталості у дизайн можна досягти більшої цінності для споживачів, покращуючи якість продуктів та їхній вплив на довкілля.

7. Застосування екологічного маркетингу відіграє значну роль у збалансованому розвитку підприємств у контексті циркулярної економіки, що підтверджується діяльністю італійських та німецьких компаній. Наприклад, італійська компанія *Barilla*, відома виробником паст та соусів, активно використовує зелений маркетинг, акцентуючи увагу на сталому джерелі своїх інгредієнтів та екологічно чистій упаковці. Це не тільки підвищує екологічну свідомість споживачів, але й сприяє підтримці сталого розвитку. Німецька компанія *Adidas* також демонструє вплив зеленого маркетингу на свій розвиток. Їх ініціативи, спрямовані на виробництво спортивного одягу з перероблених матеріалів, відображаються в їх маркетингових кампаніях, які підкреслюють їх внесок у захист довкілля. Італійський автомобільний виробник *Fiat*, працюючи над розробкою екологічних автомобілів, також активно використовує зелені маркетингові стратегії, демонструючи своє зобов'язання до сталості. Це допомагає компанії не тільки зменшити екологічний вплив, але й підвищити свою привабливість для екологічно свідомих споживачів. Німецька компанія *Bosch*, яка спеціалізується на виробництві побутової техніки, використовує зелений маркетинг для підкреслення енергоефективності своєї продукції. Вони активно інформують споживачів про переваги своїх екологічно чистих і енергозберігаючих технологій. Фармак – провідна фармацевтична компанія України, використовує зелений маркетинг для підкреслення екологічності своєї продукції та виробничих процесів, що допомагає встановити зв'язок зі свідомими споживачами та підвищити свій імідж на ринку. Ці приклади показують, як застосування екологічного маркетингу допомагає компаніям не тільки поліпшувати свій екологічний імідж, але й стимулювати сталий розвиток.

8. Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) є важливим фактором, який впли-

ває на збалансований розвиток підприємств у контексті пріоритетів циркулярної економіки. Це демонструє діяльність французьких та британських компаній. Наприклад, французька компанія L'Oréal, відома своїми косметичними продуктами, активно впроваджує стратегії КСВ, зосереджуючись на сталому джерелі інгредієнтів та зменшенні впливу на довкілля. Їх підхід до відповідального бізнесу демонструє, як компанії можуть балансувати між прибутковістю та соціальною відповідальністю. Британська компанія Unilever, яка спеціалізується на виробництві товарів повсякденного вжитку, також є прикладом ефективної інтеграції КСВ у свою бізнес-модель. Через свої ініціативи, спрямовані на зменшення викидів вуглецю, водозбереження та використання екологічно чистих матеріалів, Unilever демонструє, як компанії можуть сприяти сталому розвитку та збереженню довкілля. ПриватБанк – один з найбільших банків в Україні, реалізує численні КСВ ініціативи, зокрема у сферах освіти та екології. Це не тільки покращує його репутацію, але й сприяє сталому розвитку суспільства. Ці приклади компаній яскраво ілюструють, як КСВ є інтегральною частиною збалансованого розвитку компаній у сучасному бізнес-середовищі.

9. Регулятивне та політичне середовище відіграє вирішальну роль у збалансованому розвитку підприємств у контексті циркулярної економіки. Це видно з діяльності французьких та британських компаній. У Франції, наприклад, компанія Renault, відомий автовиробник, активно адаптується до Закону про пере-

хід до зеленої економіки (Loi de transition pour la croissance verte) № 2015-992, прийнятого у 2015 р. Цей закон сприяє впровадженню стійких практик у виробництві та заохочує використання відновлюваних ресурсів, що має безпосередній вплив на стратегії компанії у розвитку екологічних автомобілів. У Великобританії, компанія Tesco, великий роздрібний продавець, реагує на низку екологічних регуляторів, таких як Вуглецевий план (The Carbon Plan), представлений урядом у 2011 р. Цей план встановлює рамки для скорочення викидів парникових газів, що спонукає компанію до впровадження енергоефективних та екологічно стійких практик. Наведені приклади підкреслюють, як регулятивне та політичне середовище впливає на стратегії компаній у їх прагненні до збалансованого розвитку в рамках циркулярної економіки.

Висновки. Ефективність використання ресурсів, інновації, екологічно-свідоме управління відходами, взаємодія з ланцюгом поставок, повторне використання і рециклінг матеріалів, стійкість продуктового дизайну, зелений маркетинг, корпоративна соціальна відповідальність та регулятивне середовище важливі для збалансованого розвитку підприємств. Вони взаємопов'язані та сприяють формуванню основ циркулярної економіки, поєднуючи економічний успіх із відповідальністю перед суспільством та довкіллям. Сучасним підприємствам критично важливо враховувати ці фактори для забезпечення своєї конкурентоспроможності та сталого майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боровий А. І. Сталий розвиток підприємництва: етапи та інструменти впровадження. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2018. Вип. 51. С. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.24025/2306-4420.0.51.2018.153504>
2. Вецько Т. М. Сталий розвиток підприємства: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2019. № 13. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/153856>
3. Гречко А., Очеретяна О. Дослідження еволюції наукової думки в аспектах визначення сутності поняття «сталий розвиток підприємства». *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 15. С. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/15.6>
4. Лихолат С. М., Семенюк Л. О. Циркулярна економіка як напрям промислової модернізації: передовий міжнародний досвід. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 квітня 2021 р.). Київ, 2021. С. 178–179. URL: <http://surl.li/snigr>
5. Муциньська Н.Ю. Збалансований розвиток регіону: теоретичний аспект. *Ефективна економіка*. 2014. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3383>

REFERENCES:

1. Borovyi A. I. (2018) Stalyi rozvytok pidpriumnytstva: etapy ta instrumenty vprovadzhennia [Stable development of enterprise: steps and instruments of implementation]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho*

tekhnologichnoho universytetu – *Proceedings of Scientific Works of Cherkasy State Technological University. Seriya: Ekonomichni nauky – Economic Sciences*, vol. 51, pp. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.24025/2306-4420.0.51.2018.153504>

2. Vetsko T. M. (2019) Stalyi rozvytok pidpriemstva: problemy ta perspektyvy [Sustainable development of the enterprise: problems and prospects]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia – Actual problems of economics and management*, vol. 13. Available at: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/153856>

3. Hrechko A., Ocheretiana O. (2020) Doslidzhennia evoliutsii naukovoï dumky v aspektakh vyznachen- nia sutnosti poniattia «stalyi rozvytok pidpriemstva» [Economic essence of the concept of «sustainable enter- prise development»]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and Innovation*, vol. 15, pp. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/15.6>

4. Lykholat S. M., Semeniuk L. O. (2021) Tsyrkuliarna ekonomika yak napriam promyslovoi modernizatsii: pere- dovyi mizhnarodnyi dosvid [Circular economy as a direction of industrial modernization: advanced international experience]. *Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy – Business, innovation, management: prob- lems and prospects. Zbirnyk tez dopovidei II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kyiv, April, 22, 2021), pp. 178–179. Available at: <http://surl.li/snigp>

5. Mushchynska N. Iu. (2014) Zbalansovanyi rozvytok rehionu: teoretychnyi aspekt [Balanced development of a region: theoretical aspect]. *Efektivna ekonomika*, vol. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3383>